พระอภิธรรมปิฎก
แปลโดยสัททัตถนัย (ยกศัพท์)

(มาติกา ข้อ ๑-๒๓ และ ปทภาชนีย์ ข้อ ๑-๕๗)

คู่มือแปลพระอภิธรรมปิฎก

สำหรับนักศึกษาบาลีใหญ่และพระไตรปิฎก ชั้นปีที่ ๓

สถาบันบาลีใหญ่และพระไตรปิฎก วัดวิหารธรรม อุดรธานี

พระอภิธัมมปิฎก

แปลโดยสัททัตถนัย (ยกศัพท์)

(เล่มที่ ๓๔/๑-๒๒)

ธัมมสังคณี ติกมาติกา ๒๒

นโม ความนอบน้อม (**เม** ของข้าพเจ้า **อตฺถุ** จง) **ตสฺส ภควโต** แด่พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น **อรหโต** ผู้ทรงห่างไกลจากกิเลส **สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส** ผู้ตรัสรู้อันชอบธรรมด้วยพระองค์เอง.

๑. กุสลติกะ

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **กุสลา** อันเป็นกุศล (**โหนฺติ** มีอยู่).

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **อกุสลา** อันเป็นอกุศล (**โหนฺติ** มีอยู่).

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **อพฺยากตา** อันเป็นอัพยากฤต (**โหนฺติ** มีอยู่).

๒. เวทนาติกะ

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **สมฺปยุตฺตา** อันประกอบพร้อมแล้ว **สุขาย เวทนาย** ด้วยเวทนาอันเป็นสุข (**โหนฺติ** มีอยู่).

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **สมฺปยุตฺตา** อันประกอบพร้อมแล้ว **ทุกฺขาย เวทนาย** ด้วยเวทนาอันเป็นทุกข์ (**โหนฺติ** มีอยู่).

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **สมฺปยุตฺตา** อันประกอบพร้อมแล้ว **อทุกฺขมสุขาย เวทนาย** ด้วยเวทนาอันเป็น(อุเบกขา) ซึ่งไม่ใช่ทุกข์ไม่ใช่สุข (**โหนฺติ** มีอยู่).

๓. วิปากติกะ

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **วิปากา** อันเป็นวิบาก (**โหนฺติ** มีอยู่).

วิปากธมฺมธมฺมา สภาวธรรมอันเป็นเหตุแห่งวิบากทั้งหลาย (**โหนฺติ** มีอยู่).

เนววิปากนวิปากธมฺมธมฺมา สภาวธรรมอันไม่เป็นวิบากและไม่เป็นเหตุแห่งวิบากทั้งหลาย (**โหนฺติ** มีอยู่).

๔. อุปาทินนติกะ

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **อุปาทินฺนุปาทานิยา** อันกรรมที่ประกอบด้วยตัณหาทิฏฐิยึดถือและเป็นอารมณ์แห่งความยึดถือ (**โหนฺติ** มีอยู่).

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **อนุปาทินฺนุปาทานิยา** อันกรรมที่ประกอบด้วยตัณหาทิฏฐิไม่ยึดถือแต่เป็นอารมณ์แห่งความยึดถือ (**โหนฺติ** มีอยู่).

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **อนุปาทินฺนานุปาทานิยา** อันกรรมที่ประกอบด้วยตัณหาทิฏฐิไม่ยึดถือและไม่เป็นอารมณ์แห่งความยึดถือ (**โหนฺติ** มีอยู่).

๕. สังกิลิฏฐติกะ

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **สงฺกิลิฏฺฐสงฺกิเลสิกา** อันกิเลสทำให้เศร้าหมองและเป็นอารมณ์ของกิเลส (**โหนฺติ** มีอยู่).

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **อสงฺกิลิฏฺฐสงฺกิเลสิกา** อันกิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองแต่เป็นอารมณ์ของกิเลส (**โหนฺติ** มีอยู่).

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **อสงฺกิลิฏฺฐาสงฺกิเลสิกา** อันกิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองและไม่เป็นอารมณ์ของกิเลส (**โหนฺติ** มีอยู่).

๖. วิตักกติกะ

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **สวิตกฺกสวิจารา** อันเป็นไปกับด้วยวิตกและเป็นไปกับด้วยวิจาร (**โหนฺติ** มีอยู่).

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **อวิตกฺกวิจารมตฺตา** อันไม่เป็นไปกับด้วยวิตกมีแต่วิจาร (**โหนฺติ** มีอยู่).

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **อวิตกฺกาวิจารา** อันไม่มีวิตกและไม่มีวิจาร (**โหนฺติ** มีอยู่).

๗. ปีติติกะ

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **ปีติสหคตา** อันเป็นไปกับด้วยปีติ (**โหนฺติ** มีอยู่).

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **สุขสหคตา** อันเป็นไปกับด้วยสุขเวทนา (**โหนฺติ** มีอยู่).

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **อุเปกฺขาสหคตา** อันเป็นไปกับด้วยอุเบกขาเวทนา (**โหนฺติ** มีอยู่).

๘. ทัสสนติกะ

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **ทสฺสเนน ปหาตพฺพา** อันอันโสดาปัตติมรรคญาณสามารถละได้ (**โหนฺติ** มีอยู่).

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **ภาวนาย ปหาตพฺพา** อันอันมรรคญาณเบื้องบนสามารถละได้ (**โหนฺติ** มีอยู่).

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **เนว ทสฺสเนน ปหาตพฺพา** อันอันโสดาปัตติมรรคญาณไม่สามารถละได้ด้วยนั่นเทียว **น ภาวนาย ปหาตพฺพา** อันอันมรรคญาณเบื้องบนไม่สามารถละได้ด้วย (**โหนฺติ** มีอยู่).

๙. ทัสสนเหตุติกะ

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา** อันเป็นเหตุอันโสดาปัตติมรรคญาณสามารถละได้ (**โหนฺติ** มีอยู่).

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกา** อันเป็นเหตุอันมรรคญาณเบื้องบนสามารถละได้ (**โหนฺติ** มีอยู่).

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **เนว ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา** อันไม่เป็นเหตุอันโสดาปัตติมรรคญาณสามารถละได้ด้วยนั่นเทียว **น ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกา** อันไม่เป็นเหตุอันมรรคญาณเบื้องบนสามารถละได้ด้วย (**โหนฺติ** มีอยู่).

๑๐. อาจยคามิติกะ

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **อาจยคามิโน** อันเป็นเหตุให้ถึงซึ่งปฏิสนธิและจุติ (**โหนฺติ** มีอยู่).

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **อปจยคามิโน** อันเป็นเหตุให้ถึงนิพพาน (อันไม่ใช่ปฏิสนธิและจุติ) (**โหนฺติ** มีอยู่).

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **เนวาจยคามิโน** อันไม่เป็นเหตุให้ถึงปฏิสนธิและจุติด้วยนั่นเทียว **นาปจยคามิโน** อันไม่เป็นเหตุให้ถึงนิพพานด้วย (**โหนฺติ** มีอยู่).

๑๑. เสกขติกะ

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **เสกฺขา** อันเป็นของเสขบุคคล (**โหนฺติ** มีอยู่).

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **อเสกฺขา** อันเป็นของอเสขบุคคล (**โหนฺติ** มีอยู่).

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **เนวเสกฺขนาเสกฺขา** อันไม่เป็นของเสขบุคคลด้วยนั่นเทียวและไม่เป็นของอเสขบุคคลด้วย (**โหนฺติ** มีอยู่).

๑๒. ปริตตติกะ

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **ปริตฺตา** อันเป็นธรรมขั้นต่ำคือกามาวจร (**โหนฺติ** มีอยู่).

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **มหคฺคตา** อันเป็นธรรมขั้นกลางคือรูปาวจรและอรูปาวจร (**โหนฺติ** มีอยู่).

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **อปฺปมาณา** อันนับประมาณมิได้คือโลกุตตระ (**โหนฺติ** มีอยู่).

๑๓. ปริตตารัมมณติกะ

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **ปริตฺตารมฺมณา** อันมีธรรมขั้นต่ำคือกามาวจรเป็นอารมณ์ (**โหนฺติ** มีอยู่).

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **มหคฺคตารมฺมณา** อันมีธรรมขั้นกลางคือรูปาวจรและอรูปาวจรเป็นอารมณ์ (**โหนฺติ** มีอยู่).

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **อปฺปมาณารมฺมณา** อันมีธรรมนับประมาณมิได้คือโลกุตตระเป็นอารมณ์ (**โหนฺติ** มีอยู่).

๑๔. หีนติกะ

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **หีนา** อันต่ำ (**โหนฺติ** มีอยู่).

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **มชฺฌิมา** อันกลาง (**โหนฺติ** มีอยู่).

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **ปณีตา** อันสูง (**โหนฺติ** มีอยู่).

๑๕. มิจฉัตตติกะ

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **มิจฺฉตฺตนิยตา** อันมีสภาวะที่ผิดและให้ผลแน่นอน (**โหนฺติ** มีอยู่).

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **สมฺมตฺตนิยตา** อันมีสภาวะที่ถูกและให้ผลแน่นอน (**โหนฺติ** มีอยู่).

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **อนิยตา** อันมีสภาวะไม่แน่นอน (**โหนฺติ** มีอยู่).

๑๖. มัคคารัมมณติกะ

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **มคฺคารมฺมณา** อันมีมรรคเป็นอารมณ์ (**โหนฺติ** มีอยู่).

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **มคฺคเหตุกา** อันมีมรรคเป็นเหตุ (**โหนฺติ** มีอยู่).

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **มคฺคาธิปติโน** อันมีมรรคเป็นอธิบดี (**โหนฺติ** มีอยู่).

๑๗. อุปปันนติกะ

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **อุปฺปนฺนา** อันเกิดขึ้นแล้ว (**โหนฺติ** มีอยู่).

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **อนุปฺปนฺนา** อันยังไม่เกิดขึ้น (**โหนฺติ** มีอยู่).

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **อุปฺปาทิโน** อันจักเกิดขึ้น (**โหนฺติ** มีอยู่).

๑๘. อตีตติกะ

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **อตีตา** อันเป็นอดีตดับไปแล้ว (**โหนฺติ** มีอยู่).
ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **อนาคตา** อันเป็นอนาคตยังไม่เกิด (**โหนฺติ** มีอยู่).
ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **ปจฺจุปฺปนฺนา** อันเป็นปัจจุบันกำลังเกิดขึ้น (**โหนฺติ** มีอยู่).

๑๙. อตีตารัมมณติกะ

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **อตีตรมฺมณา** อันมีอดีตเป็นอารมณ์ (**โหนฺติ** มีอยู่).
ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **อนาคตรมฺมณา** อันมีอนาคตเป็นอารมณ์ (**โหนฺติ** มีอยู่).
ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **ปจฺจุปฺปนฺนารมฺมณา** อันมีปัจจุบันเป็นอารมณ์ (**โหนฺติ** มีอยู่).

๒๐. อัชฌัตตติกะ

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **อชฺฌตฺตา** อันเป็นไปภายใน (**โหนฺติ** มีอยู่).
ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **พหิทฺธา** อันเป็นไปภายนอก (**โหนฺติ** มีอยู่).
ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **อชฺฌตฺตพหิทฺธา** อันเป็นไปภายในและภายนอก (**โหนฺติ** มีอยู่).

๒๑. อัชฌัตตารัมมณติกะ

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **อชฺฌตฺตารมฺมณา** อันมีธรรมภายในเป็นอารมณ์ (**โหนฺติ** มีอยู่).
ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **พหิทฺธารมฺมณา** อันมีธรรมภายนอกเป็นอารมณ์ (**โหนฺติ** มีอยู่).
ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **อชฺฌตฺตพหิทฺธารมฺมณา** อันมีธรรมภายในและภายนอกเป็นอารมณ์ (**โหนฺติ** มีอยู่).

๒๒. สนิทัสสนติกะ

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **สนิทสฺสนสปฺปฏิฆา** อันเห็นได้และกระทบได้ (**โหนฺติ** มีอยู่).
ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **อนิทสฺสนสปฺปฏิฆา** อันเห็นไม่ได้แต่กระทบได้ (**โหนฺติ** มีอยู่).
ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย **อนิทสฺสนาปฺปฏิฆา** อันเห็นไม่ได้และกระทบไม่ได้ (**โหนฺติ** มีอยู่).

เทฺววีสติ ติกมาติกา ติกมาติกา ๒๒ **นิฏฺฐิตา** จบแล้ว.

อภิธัมมติกมาติกา	**๒๒ x ๓**	**=**	**๖๖**
อภิธัมมทุกมาติกา	๑๐๐ x ๒	=	๒๐๐
สุตตันติกทุกมาติกา	๔๒ x ๒	=	๘๔
	รวมมาติกา	=	๓๕๐

กัณฑ์ที่ ๑ จิตตุปปาทกัณฑ์

กามาวจรกุสล มหากุศลดวงที่ ๑

บทภาชนีย์ อธิบายสภาวธรรม ๕๖

(เล่มที่ ๓๔/๑-๕๗)

[๑] **ธมฺมา** สภาวธรรมทั้งหลาย **กุสลา** อันเป็นกุศล **กตเม** เป็นไฉน.

ยสฺมึ สมเย ในสมัยใด **กุสลํ จิตฺตํ** จิตอันเป็นกุศล **กามาวจรํ** อันท่องเที่ยวไปในกามภูมิ **รูปารมฺมณํ วา** มีรูปเป็นอารมณ์หรือ **สทฺทารมฺมณํ วา** หรือว่ามีเสียงเป็นอารมณ์ **คนฺธารมฺมณํ วา** มีกลิ่นเป็นอารมณ์หรือ **รสารมฺมณํ วา** หรือว่ามีรสเป็นอารมณ์ **โผฏฺฐพฺพารมฺมณํ วา** มีโผฏฐัพพะเป็นอารมณ์หรือ **ธมฺมารมฺมณํ วา** หรือว่ามีธรรมเป็นอารมณ์ **ยํ ยํ วา ปนารพฺภ** หรือว่าปรารภอารมณ์ใดๆ **ญาณสมฺปยุตฺตํ** อันประกอบด้วยปัญญา **โสมนสฺสสหคตํ** อันเป็นไปพร้อมด้วยโสมนัส **อุปฺปนฺนํ** อันเกิดขึ้นแล้ว **โหติ** มีอยู่, **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **ผสฺโส** ผัสสะ **โหติ** มีอยู่, **เวทนา** เวทนา **โหติ** มีอยู่, **สญฺญา** สัญญา **โหติ** มีอยู่, **เจตนา** เจตนา **โหติ** มีอยู่, **จิตฺตํ** จิต **โหติ** มีอยู่, **วิตกฺโก** วิตก **โหติ** มีอยู่, **วิจาโร** วิจาร **โหติ** มีอยู่, **ปีติ** ปีติ **โหติ** มีอยู่, **สุขํ** สุข **โหติ** มีอยู่, **เอกคฺคตา** ความมีอารมณ์อันเลิศ **จิตฺตสฺส** แห่งจิต **โหติ** มีอยู่, **สทฺธินฺทฺริยํ** สัทธินทรีย์ **โหติ** มีอยู่, **วีริยินฺทฺริยํ** วิริยินทรีย์ **โหติ** มีอยู่, **สตินฺทฺริยํ** สตินทรีย์ **โหติ** มีอยู่, **สมาธินฺทฺริยํ** สมาธินทรีย์ **โหติ** มีอยู่, **ปญฺญินฺทฺริยํ** ปัญญินทรีย์ **โหติ** มีอยู่, **มนินฺทฺริยํ** มนินทรีย์ **โหติ** มีอยู่, **โสมนสฺสินฺทฺริยํ** โสมนัสสินทรีย์ **โหติ** มีอยู่, **ชีวิตินฺทฺริยํ** ชีวิตินทรีย์ **โหติ** มีอยู่, **สมฺมาทิฏฺฐิ** สัมมาทิฏฐิ **โหติ** มีอยู่, **สมฺมา-สงฺกปฺโป** สัมมาสังกัปปะ **โหติ** มีอยู่, **สมฺมาวายาโม** สัมมาวายามะ **โหติ** มีอยู่, **สมฺมาสติ** สัมมาสติ **โหติ** มีอยู่, **สมฺมาสมาธิ** สัมมาสมาธิ **โหติ** มีอยู่, **สทฺธาพลํ** สัทธาพละ **โหติ** มีอยู่, **วีริยพลํ** วิริยะพละ **โหติ** มีอยู่, **สติพลํ** สติพละ **โหติ** มีอยู่, **สมาธิพลํ** สมาธิพละ **โหติ** มีอยู่, **ปญฺญาพลํ** ปัญญาพละ **โหติ** มีอยู่, **หิริพลํ** หิริพละ **โหติ** มีอยู่, **โอตฺตปฺปพลํ** โอตตัปปพละ **โหติ** มีอยู่, **อโลโภ** อโลภะ **โหติ** มีอยู่, **อโทโส** อโทสะ **โหติ** มีอยู่, **อโมโห** อโมหะ **โหติ** มีอยู่, **อนภิชฺฌา** อนภิชฌา **โหติ** มีอยู่, **อพฺยาปาโท** อัพยาบาท **โหติ** มีอยู่, **สมฺมาทิฏฺฐิ** สัมมาทิฏฐิ **โหติ** มีอยู่, **หิรี** หิริ **โหติ** มีอยู่, **โอตฺตปฺปํ** โอตตัปปะ **โหติ** มีอยู่, **กายปสฺสทฺธิ** กายปัสสัทธิ **โหติ** มีอยู่, **จิตฺตปสฺสทฺธิ** จิตตปัสสัทธิ **โหติ** มีอยู่, **กายลหุตา** กายลหุตา **โหติ** มีอยู่, **จิตฺตลหุตา** จิตตลหุตา **โหติ** มีอยู่, **กายมุทุตา** กายมุทุตา **โหติ** มีอยู่, **จิตฺตมุทุตา** จิตตมุทุตา **โหติ** มีอยู่, **กายกมฺมญฺญตา** กายกัมมัญญตา **โหติ** มีอยู่, **จิตฺตกมฺมญฺญตา** จิตตกัมมัญญตา **โหติ** มีอยู่, **กายปาคุญฺญตา** กายปาคุญญตา **โหติ** มีอยู่, **จิตฺตปาคุญฺญตา** จิตตปาคุญญตา **โหติ** มีอยู่, **กายุชุกตา** กายุชุกตา **โหติ** มีอยู่, **จิตฺตุชุกตา** จิตตุชุกตา **โหติ** มีอยู่, **สติ** สติ **โหติ** มีอยู่, **สมฺปชญฺญํ** สัมปชัญญะ **โหติ** มีอยู่, **สมโถ** สมถะ **โหติ** มีอยู่, **วิปสฺสนา** วิปัสสนา **โหติ** มีอยู่, **ปคฺคาโห** ปัคคาหะ **โหติ** มีอยู่, **อวิกฺเขโป** อวิกเขปะ **โหติ** มีอยู่. **วา ปน** ก็หรือว่า **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **เย ธมฺมา** สภาวธรรมทั้งหลายเหล่าใด **อรูปิโน** อันไม่ใช่รูป **ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา** อันอาศัยกันและกันเกิดขึ้น **อญฺเญปิ** แม้เหล่าอื่น **อตฺถิ** มีอยู่, **อิเม ธมฺมา** สภาวธรรมทั้งหลายเหลานี้ **กุสลา** ชื่อว่ากุศล.

ตัวอย่างประโยค

(กุสลา ธมฺมา, อกุสลา ธมฺมา, อพฺยากตา ธมฺมา). กตเม ธมฺมา กุสลา ? ยสฺมึ สมเย กามาวจรํ กุสลํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ โหติ โสมนสฺสสหคตํ ญาณสมฺปยุตฺตํ รูปารมฺมณํ วา สทฺทารมฺมณํ วา คนฺธารมฺมณํ วา รสารมฺมณํ วา โผฏฺฐพฺพารมฺมณํ วา ธมฺมารมฺมณํ วา, ยํ ยํ วา ปนารพฺภ, ตสฺมึ สมเย ผสฺโส โหติ, (๕๖) **เย วา ปน ตสฺมึ สมเย อญฺเญปิ อตฺถิ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา อรูปิโน ธมฺมา, อิเม ธมฺมา กุสลา**.

[๒] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **ผสฺโส** ผัสสะ **โหติ** มีอยู่ **กตโม** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยใด **โย ผสฺโส** ความกระทบใด **ผุสนา** คือการกระทบ **สมฺผุสนา** การถูกต้อง **สมฺผุสิตตฺตํ** การสัมผัส, **อยํ** นี้ **ผสฺโส โหติ** ย่อมมีชื่อว่าผัสสะ **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๓] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **เวทนา** เวทนา **โหติ** มีอยู่ **กตมา** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยใด **เจตสิกึ สาตํ** ความสำราญอันเป็นไปในใจ **เจตสิกึ สุขํ** ความสุขอันเป็นไปในใจ **ยํ** ใด **ตชฺชามโนวิญฺญาณธาตุสมฺผสฺสชํ** อันเกิดแต่สัมผัสแห่งมโนวิญญาณธาตุที่เหมาะสมกัน **เจโตสมฺผสฺสชํ สาตสุขํ เวทยิตํ** ความเสวยอารมณ์อันสำราญเป็นสุขอันเกิดแต่เจโตสัมผัส **เจโตสมฺผสฺสชา สาตา สุขา เวทนา** และการเสวยอารมณ์อันสำราญเป็นสุขอันเกิดแต่เจโตสัมผัส, **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **อยํ** นี้ **เวทนา โหติ** ย่อมมีชื่อว่าเวทนา **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๔] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **สญฺญา** สัญญา **โหติ** มีอยู่ **กตมา** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยใด **ยา สญฺญา** ความจำได้ใด **สญฺชานนา** คือกิริยาที่จำได้ **สญฺชานิตตฺตํ** ภาวะที่จำได้ **ตชฺชามโนวิญฺญาณธาตุสมฺผสฺสชา** อันเกิดแต่สัมผัสแห่งมโนวิญญาณธาตุที่เหมาะสมกัน, **อยํ** นี้ **สญฺญา โหติ** ย่อมมีชื่อว่าสัญญา **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๕] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **เจตนา** เจตนา **โหติ** มีอยู่ **กตมา** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **ยา เจตนา** ความจงใจใด **สญฺเจตนา** คือมีความจงใจ **ตชฺชามโนวิญฺญาณธาตุสมฺผสฺสชา** อันเกิดแต่สัมผัสแห่งมโนวิญญาณธาตุที่เหมาะสมกัน **เจตยิตตฺตํ** ภาวะอันเป็นความจงใจ, **อยํ** นี้ **เจตนา โหติ** ย่อมมีชื่อว่าเจตนา **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๖] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **จิตฺตํ** จิต **โหติ** มีอยู่ **กตมํ** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **ยํ จิตฺตํ** จิตใด **มโน** คือมโน **มานสํ** มานัส **หทยํ** หทัย **ปณฺฑรํ** ปัณฑระ **มโน** ใจ **มนายตนํ** มนายตนะ **มนินฺทฺริยํ** มนินทรีย์ **วิญฺญาณํ** วิญญาณ **วิญฺญาณกฺขนฺโธ** วิญญาณขันธ์ **ตชฺชามโนวิญฺญาณธาตุ** มโนวิญญาณธาตุที่เหมาะสมกัน, **อิทํ** นี้ **จิตฺตํ โหติ** ย่อมมีชื่อว่าจิต **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๗] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **วิตกฺโก** วิตก **โหติ** มีอยู่ **กตโม** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **โย ตกฺโก** ความตรึกใด **วิตกฺโก** คือความตรึกโดยอาการต่างๆ **สงฺกปฺโป** ความดำริ **อปฺปนา** ความแนบแน่นในอารมณ์ **พฺยปฺปนา** ความแนบสนิทในอารมณ์ **อภินิโรปนา** ความยกขึ้นสู่อารมณ์ **เจตโส** แห่งจิต **สมฺมาสงฺกปฺโป** สัมมาสังกัปปะ, **อยํ** นี้ **วิตกฺโก โหติ** ย่อมมีชื่อว่าวิตก **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๘] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **วิจาโร** วิจาร **โหติ** มีอยู่ **กตโม** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **โย จาโร** ความตรองใด **วิจาโร** คือความพิจารณา **อนุวิจาโร** ความตามพิจารณา **อุปวิจาโร** ความใคร่ครวญ **อนุสนฺธานตา** ความสืบต่ออารมณ์ **อนุเปกฺขนตา** ความตามเพ่งอารมณ์ **จิตฺตสฺส** ของจิต. **อยํ** นี้ **วิจาโร โหติ** ย่อมมีชื่อว่าวิจาร **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๙] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **ปีติ** ปีติ **โหติ** มีอยู่ **กตมา** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **ยา ปีติ** ความอิ่มเอิบใด **ปาโมชฺชํ** คือความปราโมทย์ **อาโมทนา** ความยินดีอย่างยิ่ง **ปโมทนา** ความบันเทิง **หาโส** ความร่าเริง **ปหาโส** ความรื่นเริง **วิตฺติ** ความปลื้มใจ **โอทคฺยํ** ความตื่นเต้น **อตฺตมนตา** ความยินดี **จิตฺตสฺส** แห่งจิต, **อยํ** นี้ **ปีติ โหติ** ย่อมมีชื่อว่าปีติ **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๑๐] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **สุขํ** สุข **โหติ** มีอยู่ **กตมํ** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **ยํ เจตสิกํ สาตํ** ความสำราญทางใจใด **เจตสิกํ สุขํ** คือความสุขในใจ **เจโตสมฺผสฺสชํ สาตํ สุขํ เวทยิตํ** ความเสวยอารมณ์อันสำราญเป็นสุขอันเกิดแต่เจโตสัมผัส **เจโตสมฺผสฺสชา สาตา สุขา เวทนา** การเสวยอารมณ์อันสำราญเป็นสุขอันเกิดแต่เจโตสัมผัส, **อิทํ** นี้ **สุขํ โหติ** ย่อมมีชื่อว่าสุข **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๑๑] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **เอกคฺคตา** ความมีอารมณ์เดียวเป็นเลิศ **จิตฺตสฺส** แห่งจิต **โหติ** มีอยู่ **กตมา** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **ยา จิติ** ความตั้งอยู่ใด **สณฺจิติ** คือความดำรงอยู่ **อวฏฺจิติ** ความตั้งมั่น **อวิสาหาโร** ความไม่ซัดส่าย **อวิกฺเขโป** ความไม่ฟุ้งซ่าน **จิตฺตสฺส** แห่งจิต **อวิสาหฏมานสตา** ความที่จิตไม่ซัดส่าย **สมโถ** ความสงบ **สมาธินฺทฺริยํ** สมาธินทรีย์ **สมาธิพลํ** สมาธิพละ **สมฺมาสมาธิ** สัมมาสมาธิ, **อยํ** นี้ **จิตฺตสฺส เอกคฺคตา โหติ** ย่อมมีชื่อว่าความมีอารมณ์เดียวเป็นเลิศแห่งจิต **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๑๒] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **สทฺธินฺทฺริยํ** สัทธินทรีย์ **โหติ** มีอยู่ **กตมํ** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **ยา สทฺธา** ความเชื่อใด **สทฺทหนา** คือความเชื่อถือ **โอกปฺปนา** ความปลงใจเชื่อ **อภิปฺปสาโท** ความเลื่อมใสยิ่ง **สทฺธา** ศรัทธา **สทฺธินฺทฺริยํ** สัทธินทรีย์ **สทฺธาพลํ** สัทธาพละ, **อิทํ** นี้ **สทฺธินฺทฺริยํ โหติ** ย่อมมีชื่อว่าสัทธินทรีย์ **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๑๓] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **วีริยินฺทฺริยํ** วิริยินทรีย์ **โหติ** มีอยู่ **กตมํ** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **โย เจตสิโก วีริยารมฺโภ** การปรารภความเพียรทางใจใด **นิกฺกโม** คือความขะมักเขม้น **ปรกฺกโม** ความบากบั่น **อุยฺยาโม** ความขวนขวาย **วายาโม** ความพยายาม **อุสฺสาโห** ความอุตสาหะ **อุสฺโสฬฺหี** ความทนทาน **ถาโม** ความเข้มแข็ง **ธิติ** ความหมั่น **อสิถิล-ปรกฺกมตา** ความมุ่งมั่นไม่ท้อถอย **อนิกฺขิตฺตฉนฺทตา** ความไม่ทอดทิ้งฉันทะ **อนิกฺขิตฺตธุรตา** ความไม่ทอดทิ้งธุระ **ธุรสมฺปคฺคาโห** ความเอาใจใส่ธุระ **วีริยํ** วิริยะ **วีริยินฺทฺริยํ** วิริยินทรีย์ **วีริยพลํ** วิริยพละ **สมฺมาวายาโม** สัมมาวายามะ, **อิทํ** นี้ **วีริยินฺทฺริยํ โหติ** ย่อมมีชื่อว่าวิริยินทรีย์ **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๑๔] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **สตินฺทฺริยํ** สตินทรีย์ **โหติ** มีอยู่ **กตมํ** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **ยา สติ** สติใด **อนุสฺสติ** คือความตามระลึก **ปฏิสฺสติ** ความหวนระลึก **สติ** ความระลึกได้ **สรณตา** ความมีสติระลึกได้ **ธารณตา** ความทรงจำ **อปิลาปนตา** ความไม่

เลื่อนลอย **อสมฺมุสฺสนตา** ความไม่หลงลืม **สติ** สติ **สตินฺทฺริยํ** สตินทรีย์ **สติพลํ** สติพละ **สมฺมาสติ** สัมมาสติ, **อิทํ** นี้ **สตินฺทฺริยํ โหติ** ย่อมมีชื่อว่าสตินทรีย์ **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๑๕] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **สมาธินฺทฺริยํ** สมาธินทรีย์ **โหติ** มีอยู่ **กตมํ** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **ยา จิตฺติ** ความตั้งอยู่ใด **สณฺฐิติ** คือความดำรงอยู่ **อวฏฺฐิติ** ความตั้งมั่น **อวิสาหาโร** ความไม่ซัดส่าย **อวิกฺเขโป** ความไม่ฟุ้งซ่าน **จิตฺตสฺส** แห่งจิต **อวิสาหฏมานสตา** ความที่จิตไม่ซัดส่าย **สมโถ** สมถะ **สมาธินฺทฺริยํ** สมาธินทรีย์ **สมาธิพลํ** สมาธิพละ **สมฺมาสมาธิ** สัมมาสมาธิ, **อิทํ** นี้ **สมาธินฺทฺริยํ โหติ** ย่อมมีชื่อว่าสมาธินทรีย์ **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๑๖] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **ปญฺญินฺทฺริยํ** ปัญญินทรีย์ **โหติ** มีอยู่ **กตมํ** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **ยา ปญฺญา** ปัญญาใด **ปชานนา** คือกิริยาที่รู้ชัด **วิจโย** ความวิจัย **ปวิจโย** ความเลือกสรร **ธมฺมวิจโย** ความวิจัยธรรม **สลฺลกฺขณา** ความกำหนดหมาย **อุปลกฺขณา** ความเข้าไปกำหนด **ปจฺจุปลกฺขณา** ความเข้าไปกำหนดเฉพาะ **ปณฺฑิจฺจํ** ภาวะที่รู้ **โกสลฺลํ** ภาวะที่ฉลาด **เนปุญฺญํ** ภาวะที่รู้ละเอียด **เวภพฺยา** ความรู้อย่างแจ่มแจ้ง **จินฺตา** ความค้นคิด **อุปปริกฺขา** ความใคร่ครวญ **ภูรี** ปัญญาเหมือนแผ่นดิน **เมธา** ปัญญาเครื่องทำลายกิเลส **ปริณายิกา** ปัญญาเครื่องนำทาง **วิปสฺสนา** ความเห็นแจ้ง **สมฺปชญฺญํ** ความรู้ดี **ปโตโท** ปัญญาเหมือนปฏัก **ปญฺญา** ปัญญา **ปญฺญินฺทฺริยํ** ปัญญินทรีย์ **ปญฺญาพลํ** ปัญญาพละ **ปญฺญาสตฺถํ** ปัญญาเหมือนศัสตรา **ปญฺญาปาสาโท** ปัญญาเหมือนปราสาท **ปญฺญาอาโลโก** ความสว่างคือปัญญา **ปญฺญาโอภาโส** แสงสว่างคือปัญญา **ปญฺญาปชฺโชโต** ปัญญาเหมือนประทีป **ปญฺญารตนํ** ปัญญาเหมือนดวงแก้ว **อโมโห** ความไม่หลงงมงาย **ธมฺมวิจโย** ความเลือกเฟ้นธรรม **สมฺมาทิฏฺฐิ** สัมมาทิฏฐิ, **อิทํ** นี้ **ปญฺญินฺทฺริยํ โหติ** ย่อมมีชื่อว่าปัญญินทรีย์ **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๑๗] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **มนินฺทฺริยํ** มนินทรีย์ **โหติ** มีอยู่ **กตมํ** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **ยํ จิตฺตํ** จิตใด **มโน** คือมโน **มานสํ** มานัส **หทยํ** หทัย **ปณฺฑรํ** ปัณฑระ **มโน** มโน **มนายตนํ** มนายตนะ **มนินฺทฺริยํ** มนินทรีย์ **วิญฺญาณํ** วิญญาณ **วิญฺญาณกฺขนฺโธ** วิญญาณขันธ์ **ตชฺชามโนวิญฺญาณธาตุ** มโนวิญญาณธาตุที่เหมาะสมกัน, **อิทํ** นี้ **มนินฺทฺริยํ โหติ** ย่อมมีชื่อว่ามนินทรีย์ **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๑๘] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **โสมนสฺสินฺทฺริยํ โหติ** โสมนัสสินทรีย์มีอยู่ **กตมํ** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยใด **ยํ เจตสิกํ สาตํ** ความสำราญทางใจใด **เจตสิกํ สุขํ** ความสุขในใจ **เจโตสมฺผสฺสชํ สาตํ สุขํ เวทยิตํ** ความเสวยอารมณ์ที่สำราญเป็นสุขอันเกิดแต่เจโตสัมผัส **เจโตสมฺผสฺสชา สาตา สุขา เวทนา** กิริยาเสวยอารมณ์อันสำราญเป็นสุขอันเกิดแต่เจโตสัมผัส, **อิทํ** นี้ **โสมนสฺสินฺทฺริยํ โหติ** ย่อมมีชื่อว่าโสมนัสสินทรีย์ **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๑๙] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **ชีวิตินฺทฺริยํ** ชีวิตินทรีย์ **โหติ** มีอยู่ **กตมํ** เป็นไฉน.

อายุ อายุ **จิติ** ความดำรงอยู่ **ยปนา** ความเป็นไป **ยาปนา** กิริยาที่ให้เป็นไป **อิริยนา** อาการที่สืบเนื่องกัน **วตฺตนา** ความดำเนินไป **ปาลนา** ความหล่อเลี้ยง **ชีวิตํ** ชีวิต **ชีวิตินฺทฺริยํ** ชีวิตินทรีย์, **อิทํ** นี้ **ชีวิตินฺนฺทฺริยํ โหติ** ย่อมมีชื่อว่าชีวิตินทรีย์ **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๒๐] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **สมฺมาทิฏฺฐิ** สัมมาทิฏฐิ **โหติ** มีอยู่ **กตมา** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **ยา ปญฺญา** ปัญญาใด **ปชานนา** คือกิริยาที่รู้ชัด **วิจโย** ความวิจัย **ปวิจโย** ความเลือกสรร **ธมฺมวิจโย** ความวิจัยธรรม **สลฺลกฺขณา** ความกำหนดหมาย **อุปลกฺขณา** ความเข้าไปกำหนด **ปจฺจุปลกฺขณา** ความเข้าไปกำหนดเฉพาะ **ปณฺฑิจฺจํ** ภาวะที่รู้ **โกสลฺลํ** ภาวะที่ฉลาด **เนปุญฺญํ** ภาวะที่รู้ละเอียด **เวภพฺยา** ความรู้อย่างแจ่มแจ้ง **จินฺตา** ความค้นคิด **อุปปริกฺขา** ความใคร่ครวญ **ภูรี** ปัญญาเหมือนแผ่นดิน **เมธา** ปัญญาเครื่องทำลายกิเลส **ปริณายิกา** ปัญญาเครื่องนำทาง **วิปสฺสนา** ความเห็นแจ้ง **สมฺปชญฺญํ** ความรู้ดี **ปโตโท** ปัญญาเหมือนปฏัก **ปญฺญา** ปัญญา **ปญฺญินฺทฺริยํ** ปัญญินทรีย์ **ปญฺญาพลํ** ปัญญาพละ **ปญฺญาสตฺถํ** ปัญญาเหมือนศัสตรา **ปญฺญาปาสาโท** ปัญญาเหมือนปราสาท **ปญฺญาอาโลโก** ความสว่างคือปัญญา **ปญฺญาโอภาโส** แสงสว่างคือปัญญา **ปญฺญาปชฺโชโต** ปัญญาเหมือนประทีป **ปญฺญารตนํ** ปัญญาเหมือนดวงแก้ว **อโมโห** ความไม่หลงงมงาย **ธมฺมวิจโย** ความเลือกเฟ้นธรรม **สมฺมาทิฏฺฐิ** สัมมาทิฏฐิ, **อยํ** นี้ **สมฺมาทิฏฺฐิ โหติ** ย่อมมีชื่อว่าสัมมาทิฏฐิ **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๒๑] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **สมฺมาสงฺกปฺโป** สัมมาสังกัปปะ **โหติ** มีอยู่ **กตโม** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **โย ตกฺโก** ความตรึกใด **วิตกฺโก** คือความตรึกโดยอาการต่างๆ **สงฺกปฺโป** ความดำริ **อปฺปนา** ความแนบแน่นในอารมณ์ **พฺยปฺปนา** ความแนบสนิทในอารมณ์ **อภินิโรปนา** ความยกขึ้นสู่อารมณ์ **เจตโส** แห่งจิต **สมฺมาสงฺกปฺโป** สัมมาสังกัปปะ, **อยํ** นี้ **วิตกฺโก โหติ** ย่อมมีชื่อว่าวิตก **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๒๒] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **สมฺมาวายาโม** สัมมาวายามะ **โหติ** มีอยู่ **กตโม** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **โย เจตสิโก วีริยารมฺโภ** การปรารภความเพียรทางใจใด **นิกฺกโม** คือความขะมักเขม้น **ปรกฺกโม** ความบากบั่น **อุยฺยาโม** ความขวนขวาย **วายาโม** ความพยายาม **อุสฺสาโห** ความอุตสาหะ **อุสฺโสฬฺหี** ความทนทาน **ถาโม** ความเข้มแข็ง **ธิติ** ความหมั่น **อสิถิล-ปรกฺกมตา** ความมุ่งมั่นไม่ท้อถอย **อนิกฺขิตฺตฉนฺทตา** ความไม่ทอดทิ้งฉันทะ **อนิกฺขิตฺตธุรตา** ความไม่ทอดทิ้งธุระ **ธุรสมฺปคฺคาโห** ความเอาใจใส่ธุระ **วีริยํ** วีริยะ **วีริยินฺทฺริยํ** วีริยินทรีย์ **วีริยพลํ** วีริยพละ **สมฺมาวายาโม** สัมมาวายามะ, **อยํ** นี้ **สมฺมาวายาโม โหติ** ย่อมมีชื่อว่าสัมมาวายามะ **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๒๓] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **สมฺมาสติ** สัมมาสติ **โหติ** มีอยู่ **กตมา**เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **ยา สติ** สติใด **อนุสฺสติ** คือความระลึกได้ **ปฏิสฺสติ** ความหวนระลึก **สติ** ความระลึกได้ **สรณตา** ความระลึกถึง **ธารณตา** ความทรงจำ **อปิลาปนตา** ความไม่เลื่อนลอย **อสมฺมุสฺสนตา** ความไม่หลงลืม **สติ** สติ **สตินฺทฺริยํ** สตินทรีย์ **สติพลํ** สติพละ **สมฺมาสติ** สัมมาสติ, **อยํ** นี้ **สมฺมาสติ โหติ** ย่อมมีชื่อว่าสัมมาสติ **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๒๔] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **สมฺมาสมาธิ** สัมมาสมาธิ **โหติ** มีอยู่ **กตมา** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **ยา จิติ** ความตั้งอยู่ใด **สณฺฐิติ** คือความดำรงอยู่ **อวฏฺฐิติ** ความตั้งมั่น **อวิสาหาโร** ความไม่ซัดส่าย **อวิกฺเขโป** ความไม่ฟุ้งซ่าน **จิตฺตสฺส** แห่งจิต **อวิสาหฏมานสตา** ความที่จิตไม่ซัดส่าย **สมโถ** สมถะ **สมาธินฺทฺริยํ** สมาธินทรีย์ **สมาธิพลํ** สมาธิพละ **สมฺมาสมาธิ** สัมมาสมาธิ, **อิทํ** นี้ **สมฺมาสมาธิ โหติ** ย่อมมีชื่อว่าสัมมาสมาธิ **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๒๕] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **สทฺธาพลํ** สัทธาพละ **โหติ** มีอยู่ **กตมํ** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **ยา สทฺธา** ความเชื่อใด **สทฺทหนา** ความเชื่อถือ **โอกปฺปนา** ความปลงใจเชื่อ **อภิ ปฺปสาโท** ความเลื่อมใสยิ่ง **สทฺธา** ศรัทธา **สทฺธินฺทฺริยํ** สัทธินทรีย์ **สทฺธาพลํ** สัทธาพละ, **อิทํ** นี้ **สทฺธาพลํ โหติ** ย่อมมีชื่อว่าสัทธาพละ **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๒๖] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **วีริยพลํ** วีริยพละ **โหติ** มีอยู่ **กตมํ** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **โย เจตสิโก วีริยารมฺโภ** การปรารภความเพียรอันมีในใจใด **นิกฺกโม** คือความขะมักเขม้น **ปรกฺกโม** ความบากบั่น **อุยฺยาโม** ความขวนขวาย **วายาโม** ความพยายาม **อุสฺสาโห** ความอุตสาหะ **อุสฺโสฬฺหี** ความทนทาน **ถาโม** ความเข้มแข็ง **ธิติ** ความหมั่น **อสิถิล-ปรกฺกมตา** ความมุ่งมั่นไม่ท้อถอย **อนิกฺขิตฺตฉนฺทตา** ความไม่ทอดทิ้งฉันทะ **อนิกฺขิตฺตธุรตา** ความไม่ทอดทิ้งธุระ **ธุรสมฺปคฺคาโห** ความเอาใจใส่ธุระ **วีริยํ** วีริยะ **วีริยินฺทฺริยํ** วีริยินทรีย์ **วีริยพลํ** วีริยพละ **สมฺมาวายาโม** สัมมาวายามะ, **อิทํ** นี้ **วีริยพลํ โหติ** ย่อมมีชื่อว่าวีริยพละ **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๒๗] **ตสฺมึสมเย** ในสมัยนั้น **สติพลํ** สติพละ **โหติ** มีอยู่ **กตมํ** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **ยา สติ** สติใด **อนุสฺสติ** คือความตามระลึก **ปฏิสฺสติ** ความหวนระลึก **สติ** ความระลึกได้ **สรณตา** ความระลึกถึง **ธารณตา** ความทรงจำ **อปิลาปนตา** ความไม่เลื่อนลอย **อสมฺมุสฺสนตา** ความไม่หลงลืม **สติ** สติ **สตินฺทฺริยํ** สตินทรีย์ **สติพลํ** สติพละ **สมฺมาสติ** สัมมาสติ, **อิทํ** นี้ **สติพลํ โหติ** ย่อมมีชื่อว่าสติพละ **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๒๘] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **สมาธิพลํ** สมาธิพละ **โหติ** มีอยู่ **กตมํ** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **ยา จิติ** ความตั้งอยู่ใด **สณฺจิติ** คือความดำรงอยู่ **อวฏฺฐิติ** ความตั้งมั่น **อวิสาหาโร** ความไม่ซัดส่าย **อวิกฺเขโป** ความไม่ฟุ้งซ่าน **จิตฺตสฺส** แห่งจิต **อวิสาหฏฺมานสตา** ความที่จิตไม่ซัดส่าย **สมโถ** สมถะ **สมาธินฺทฺริยํ** สมาธินทรีย์ **สมาธิพลํ** สมาธิพละ **สมฺมาสมาธิ** สัมมาสมาธิ, **อิทํ** นี้ **สมาธิพลํ โหติ** ย่อมมีชื่อว่าสมาธิพละ **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๒๙] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **ปญฺญาพลํ** ปัญญาพละ **โหติ** มีอยู่ **กตมํ** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **ยา ปญฺญา** ปัญญาใด **ปชานนา** คือกิริยาที่รู้ชัด **วิจโย** ความวิจัย **ปวิจโย** ความเลือกสรร **ธมฺมวิจโย** ความวิจัยธรรม **สลฺลกฺขณา** ความกำหนดหมาย **อุปลกฺขณา** ความเข้าไปกำหนด **ปจฺจุปลกฺขณา** ความเข้าไปกำหนดเฉพาะ **ปณฺฑิจฺจํ** ภาวะที่รู้ **โกสลฺลํ** ภาวะที่ฉลาด **เนปุญฺญํ** ภาวะที่รู้ละเอียด **เวภพฺยา** ความรู้อย่างแจ่มแจ้ง **จินฺตา** ความค้นคิด **อุปปริกฺขา** ความใคร่ครวญ **ภูรี** ปัญญาเหมือนแผ่นดิน **เมธา** ปัญญาเครื่องทำลายกิเลส **ปริณายิกา** ปัญญาเครื่องนำทาง **วิปสฺสนา** ความเห็นแจ้ง **สมฺปชญฺญํ** ความรู้ดี **ปโตโท** ปัญญาเหมือนปฏัก **ปญฺญา** ปัญญา **ปญฺญินฺทฺริยํ** ปัญญินทรีย์ **ปญฺญาพลํ** ปัญญาพละ **ปญฺญาสตฺถํ** ปัญญาเหมือนศัสตรา **ปญฺญาปาสาโท** ปัญญาเหมือนปราสาท **ปญฺญาอาโลโก** ความสว่างคือปัญญา **ปญฺญาโอภาโส** แสงสว่างคือปัญญา **ปญฺญาปชฺโชโต** ปัญญาเหมือนประทีป **ปญฺญารตนํ** ปัญญาเหมือนดวงแก้ว **อโมโห** ความไม่หลงงมงาย **ธมฺมวิจโย** ความเลือกเฟ้นธรรม **สมฺมาทิฏฺฐิ** สัมมาทิฏฐิ, **อิทํ** นี้ **ปญฺญาพลํ โหติ** ย่อมมีชื่อว่าปัญญาพละ **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๓๐] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัย **หิริพลํ** หิริพละ **โหติ** มีอยู่ **กตมํ** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **ยํ** (**กมฺมํ**) กรรมใด (**ปุคฺคเลน**) อันบุคคล **หิรียติ** ย่อมละอาย **หิริยิตพฺเพน** คืออันบุคคลผู้ควรละอาย **หิรียติ** ย่อมละอาย **สมาปตฺติยา** เพราะความถึงพร้อม

ปาปกานำ อกุสลานำ ธมฺมานำ แห่งสภาวธรรมทั้งหลายอันเป็นบาปอกุศล, **อิทำ** นี้ **หิริพลำ โหติ** ย่อมมีชื่อว่าหิริพละ **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๓๑] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **โอตฺตปฺปพลำ** โอตตัปปพละ **โหติ** มีอยู่ **กตมำ** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น (**ปุคฺคโล**) บุคคล **โอตฺตปฺปติ** ย่อมเกรงกลัว **ยำ** (**ยโต กมฺมโต**) จากกรรมใด **โอตฺตปฺปติ** ย่อมเกรงกลัว **โอตฺตปฺปิตพฺเพน** โดยเป็นกรรมอันบุคคลพึงเกรงกลัว **สมาปตฺติยา** เพราะความถึงพร้อม **ปาปกานำ อกุสลานำ ธมฺมานำ** แห่งสภาวธรรมทั้งหลายอันเป็นบาปอกุศล, **อิทำ** นี้ **โอตฺตปฺปพลำ โหติ** ย่อมมีชื่อว่าโอตตัปปพละ **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๓๒] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **อโลโภ** อโลภะ **โหติ** มีอยู่ **กตโม** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **โย อโลโภ** ความไม่โลภใด **อลุพฺภนา** คือความไม่อยากได้ **อลุพฺภิตตฺตำ** ภาวะอันไม่อยากได้ **อสาราโค** ความไม่มีความกำหนัดยินดี **อสารชฺชนา** กิริยาที่ไม่กำหนัดยินดี **อสารชฺชิตตฺตำ** ภาวะที่ไม่กำหนัดยินดี **อนภิชฺฌา** ความไม่เพ่งอยากได้ **อโลโภ กุสลมูลำ** กุศลมูลคืออโลภะ, **อยำ** นี้ **อโลโภ โหติ** ย่อมมีชื่อว่าอโลภะ **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๓๓] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **อโทโส** อโทสะ **โหติ** มีอยู่ **กตโม** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **โย อโทโส** ความไม่ประทุษร้าย **อทุสฺสนา** กิริยาที่ไม่ประทุษร้าย **อทุสฺสิตตฺตำ** ภาวะที่ไม่ประทุษร้าย **อพฺยาปาโท** ความไม่พยาบาท **อพฺยาปชฺโช** ความไม่เบียดเบียน **อโทโส กุสลมูลำ** กุศลมูลคืออโทสะ, **อยำ** นี้ **อโทโส โหติ** ย่อมมีชื่อว่าอโทสะ **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๓๔] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **อโมโห** อโมหะ **โหติ** มีอยู่ **กตโม** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **ยา ปญฺญา** ปัญญาใด **ปชานนา** คือกิริยาที่รู้ชัด **วิจโย** ความวิจัย **ปวิจโย** ความเลือกสรร **ธมฺมวิจโย** ความวิจัยธรรม **สลฺลกฺขณา** ความกำหนดหมาย **อุปลกฺขณา** ความเข้าไปกำหนด **ปจฺจุปลกฺขณา** ความเข้าไปกำหนดเฉพาะ **ปณฺฑิจฺจำ** ภาวะที่รู้ **โกสลฺลำ** ภาวะที่ฉลาด **เนปุญฺญำ** ภาวะที่รู้ละเอียด **เวภพฺยา** ความรู้อย่างแจ่มแจ้ง **จินฺตา** ความค้นคิด **อุปปริกฺขา** ความใคร่ครวญ **ภูรี** ปัญญาเหมือนแผ่นดิน **เมธา** ปัญญาเครื่องทำลายกิเลส **ปริณายิกา** ปัญญาเครื่องนำทาง **วิปสฺสนา** ความเห็นแจ้ง **สมฺปชญฺญำ** ความรู้ดี **ปโตโท** ปัญญาเหมือนปฏัก **ปญฺญา** ปัญญา **ปญฺญินฺทฺริยำ** ปัญญินทรีย์ **ปญฺญาพลำ** ปัญญาพละ **ปญฺญาสตฺถำ** ปัญญาเหมือนศัสตรา **ปญฺญาปาสาโท** ปัญญาเหมือนปราสาท **ปญฺญาอาโลโก** ความสว่างคือปัญญา **ปญฺญาโอภาโส** แสงสว่างคือปัญญา **ปญฺญาปชฺโชโต** ปัญญาเหมือนประทีป **ปญฺญารตนำ** ปัญญาเหมือนดวงแก้ว **อโมโห** ความไม่หลงงมงาย **ธมฺมวิจโย** ความเลือกเฟ้นธรรม **สมฺมาทิฏฺฐิ** สัมมาทิฏฐิ, **อยำ** นี้ **อโมโห โหติ** ย่อมมีชื่อว่าอโมหะ **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๓๕] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **อนภิชฺฌา** อนภิชฌา **โหติ** มีอยู่ **กตมา** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **โย อโลโภ** ความไม่โลภใด **อลุพฺภนา** คือความไม่อยากได้ **อลุพฺภิตตฺตำ** ภาวะอันไม่อยากได้ **อสาราโค** ความไม่มีความกำหนัดยินดี **อสารชฺชนา** กิริยาที่ไม่กำหนัดยินดี **อสารชฺชิตตฺตำ** ภาวะที่ไม่กำหนัดยินดี **อนภิชฺฌา** ความไม่เพ่งอยากได้ **อโลโภ กุสลมูลำ** กุศลมูลคืออโลภะ, **อยำ** นี้ **อนภิชฺฌา โหติ** ย่อมมีชื่อว่าอนภิชฌา **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๓๖] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **อพฺยาปาโท** อัพยาบาท **โหติ** มีอยู่ **กตโม** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **โย อโทโส** ความไม่ประทุษร้าย **อทุสฺสนา** กิริยาที่ไม่ประทุษร้าย **อทุสฺสิตตฺตํ**ภา วะที่ไม่ประทุษร้าย **อพฺยาปาโท** ความไม่พยาบาท **อพฺยาปชฺโช** ความไม่เบียดเบียน **อโทโส กุสลมูลํ** กุศลมูลคืออโทสะ, **อยํ** นี้ **อพฺยาปาโท โหติ** ย่อมมีชื่อว่าอัพยาปาทะ **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๓๗] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **สมฺมาทิฏฺฐิ** สัมมาทิฏฐิ **โหติ** มีอยู่ **กตมา** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **ยา ปญฺญา** ปัญญาใด **ปชานนา** คือกิริยาที่รู้ชัด **วิจโย** ความวิจัย **ปวิจโย** ความเลือกสรร **ธมฺมวิจโย** ความวิจัยธรรม **สลฺลกฺขณา** ความกำหนดหมาย **อุปลกฺขณา** ความเข้าไปกำหนด **ปจฺจุปลกฺขณา** ความเข้าไปกำหนดเฉพาะ **ปณฺฑิจฺจํ** ภาวะที่รู้ **โกสลฺลํ** ภาวะที่ฉลาด **เนปุญฺญํ** ภาวะที่รู้ละเอียด **เวภพฺยา** ความรู้อย่างแจ่มแจ้ง **จินฺตา** ความค้นคิด **อุปปริกฺขา** ความใครค่รวญ **ภูรี** ปัญญาเหมือนแผ่นดิน **เมธา** ปัญญาเครื่องทำลายกิเลส **ปริณายิกา** ปัญญาเครื่องนำทาง **วิปสฺสนา** ความเห็นแจ้ง **สมฺปชญฺญํ** ความรู้ดี **ปโตโท** ปัญญาเหมือนปฏัก **ปญฺญา** ปัญญา **ปญฺญินฺทฺริยํ** ปัญญินทรีย์ **ปญฺญาพลํ** ปัญญาพละ **ปญฺญาสตฺถํ** ปัญญาเหมือนศัสตรา **ปญฺญาปาสาโท** ปัญญาเหมือนปราสาท **ปญฺญาอาโลโก** ความสว่างคือปัญญา **ปญฺญาโอภาโส** แสงสว่างคือปัญญา **ปญฺญาปชฺโชโต** ปัญญาเหมือนประทีป **ปญฺญารตนํ** ปัญญาเหมือนดวงแก้ว **อโมโห** ความไม่หลงงมงาย **ธมฺมวิจโย** ความเลือกเฟ้นธรรม **สมฺมาทิฏฺฐิ** สัมมาทิฏฐิ, **อยํ** นี้ **สมฺมาทิฏฺฐิ โหติ** ย่อมมีชื่อว่าสัมมาทิฏฐิ **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๓๘] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **หิรี** หิริ **โหติ** มีอยู่ **กตมา** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **ยํ** (**กมฺมํ**) กรรมใด (**ปุคฺคเลน**) อันบุคคล **หิรียติ** ย่อมละอาย **หิริยิตพฺเพน** คืออันบุคคลผู้ควรละอาย **หิรียติ** ย่อมละอาย **สมาปตฺติยา** เพราะความถึงพร้อม **ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ** แห่งสภาวธรรมทั้งหลายอันเป็นบาปอกุศล, **อิทํ** นี้ **หิรี โหติ** ย่อมมีชื่อว่าหิริ **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๓๙] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **โอตฺตปฺปํ** โอตตัปปะ **โหติ** มีอยู่ **กตมํ** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น (**ปุคฺคโล**) บุคคล **โอตฺตปฺปติ** ย่อมเกรงกลัว **ยํ** (**ยโต กมฺมโต**) จากกรรมใด **โอตฺตปฺปติ** ย่อมเกรงกลัว **โอตฺตปฺปิตพฺเพน** โดยเป็นกรรมอันบุคคลพึงเกรงกลัว **สมาปตฺติยา** เพราะความถึงพร้อม **ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ** แห่งสภาวธรรมทั้งหลายอันเป็นบาปอกุศล, **อิทํ** นี้ **โอตฺตปฺปํ โหติ** ย่อมมีชื่อว่าโอตตัปปะ **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๔๐] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **กายปสฺสทฺธิ** กายปัสสัทธิ **โหติ** มีอยู่ **กตมา** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **ยา ปสฺสทฺธิ** ความสงบใด **ปฏิปสฺสทฺธิ** คือความสงบระงับ **ปสฺสมฺภนา** กิริยาที่สงบ **ปฏิปสฺสมฺภนา** กิริยาที่สงบระงับ **ปฏิปสฺสมฺภิตตฺตํ** ภาวะที่สงบระงับ **เวทนากฺขนฺธสฺส** แห่งเวทนาขันธ์ **สญฺญากฺขนฺธสฺส** แห่งสัญญาขันธ์ **สงฺขารกฺขนฺธสฺส** แห่งสังขารขันธ์, **อยํ** นี้ **กายปสฺสทฺธิ โหติ** ย่อมมีชื่อว่ากายปัสสัทธิ **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๔๑] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **จิตฺตปสฺสทฺธิ** จิตตปัสสัทธิ **โหติ** มีอยู่ **กตมา** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **ยา ปสฺสทฺธิ** ความสงบใด **ปฏิปสฺสทฺธิ** คือความสงบระงับ **ปสฺสมฺภนา** กิริยาที่สงบ **ปฏิปสฺสมฺภนา** กิริยาที่สงบระงับ **ปฏิปสฺสมฺภิตตฺตํ** ภาวะที่สงบระงับ **วิญฺญาณกฺขนฺธสฺส** แห่งวิญญาณขันธ์, **อยํ** นี้ **จิตฺตปสฺสทฺธิ โหติ** ย่อมมีชื่อว่าจิตตปัสสัทธิ **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๔๒] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **กายลหุตา** กายลหุตา **โหติ** มีอยู่ **กตมา** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **ยา ลหุตา** ความเบาใด **ลหุปริณามตา** คือความรวดเร็ว **อทนฺธนตา** ความไม่เชื่องช้า **อวิตฺถนตา** ความไม่หนัก **เวทนากฺขนฺธสฺส** แห่งเวทนาขันธ์ **สญฺญากฺขนฺธสฺส** แห่งสัญญาขันธ์ **สงฺขารกฺขนฺธสฺส** แห่งสังขารขันธ์, **อยํ** นี้ **กายลหุตา โหติ** ย่อมมีชื่อว่ากายลหุตา **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๔๓] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **จิตฺตลหุตา** จิตตลหุตา **โหติ** มีอยู่ **กตมา** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **ยา ลหุตา** ความเบาใด **ลหุปริณามตา** ความรวดเร็ว **อทนฺธนตา** ความไม่เชื่องช้า **อวิตฺถนตา** ความไม่หน่วง **วิญฺญาณกฺขนฺธสฺส** แห่งวิญญาณขันธ์, **อยํ** นี้ **จิตฺต-ลหุตา โหติ** ย่อมมีชื่อว่าจิตตลหุตา **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๔๔] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **กายมุทุตา** กายมุทุตา **โหติ** มีอยู่ **กตมา** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **ยา มุทุตา** ความอ่อนใด **มทฺทวตา** คือความเป็นของอ่อน **อกกฺขฬตา** ความไม่แข็ง **อกถินตา** ความไม่กระด้าง **เวทนากฺขนฺธสฺส** แห่งเวทนาขันธ์ **สญฺญากฺขนฺธสฺส** แห่งสัญญาขันธ์ **สงฺขารกฺขนฺธสฺส** แห่งสังขารขันธ์, **อยํ** นี้ **กายมุทุตา โหติ** ย่อมมีชื่อว่ากายมุทุตา **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๔๕] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **จิตฺตมุทุตา**จิตตมุทุตา**โหติ**มีอยู่**กตมา**เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **ยา มุทุตา** ความอ่อนใด **มทฺทวตา** คือความเป็นของอ่อน **อกกฺขฬตา** ความไม่แข็ง **อกถินตา** ความไม่กระด้าง **วิญฺญาณกฺขนฺธสฺส** แห่งวิญญาณขันธ์, **อยํ** นี้ **จิตฺตมุทุตา โหติ** ย่อมมีชื่อว่าจิตตมุทุตา **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๔๖] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **กายกมฺมญฺญตา** กายกัมมัญญตา **โหติ** มีอยู่ **กตมา** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **ยา กมฺมญฺญตา** ความควรแก่การงานใด **กมฺมญฺญตฺตํ** คือกิริยาที่ควรแก่การงาน **กมฺมญฺญภาโว** ภาวะที่ควรแก่การงาน **เวทนากฺขนฺธสฺส** แห่งเวทนาขันธ์ **สญฺญากฺ-ขนฺธสฺส** แห่งสัญญาขันธ์ **สงฺขารกฺขนฺธสฺส** แห่งสังขารขันธ์, **อยํ** นี้ **กายกมฺมญฺญตา โหติ** ย่อมมีชื่อว่ากายกัมมัญญตา **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๔๗] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **จิตฺตกมฺมญฺญตา** จิตตกัมมัญญตา **โหติ** มีอยู่ **กตมา** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **ยา กมฺมญฺญตา** ความควรแก่การงานใด **กมฺมญฺญตฺตํ** คือกิริยาที่ควรแก่การงาน **กมฺมญฺญภาโว** ภาวะที่ควรแก่การงาน **วิญฺญาณกฺขนฺธสฺส** แห่งวิญญาณขันธ์, **อยํ** นี้ **จิตฺตกมฺมญฺญตา โหติ** ย่อมมีชื่อว่าจิตตกัมมัญญตา **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๔๘] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **กายปาคุญฺญตา** กายปาคุญญตา **โหติ** มีอยู่ **กตมา** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **ยา ปคุณตา** ความคล่องแคล่ว **ปคุณตฺตํ** กิริยาที่คล่องแคล่ว **ปคุณ-ภาโว** ภาวะที่คล่องแคล่ว **เวทนากฺขนฺธสฺส** แห่งเวทนาขันธ์ **สญฺญากฺขนฺธสฺส** แห่งสัญญาขันธ์ **สงฺขารกฺขนฺธสฺส** แห่งสังขารขันธ์, **อยํ** นี้ **กายปาคุญฺญตา โหติ** ย่อมมีชื่อว่ากายปาคุญญตา **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๔๙] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **จิตฺตปาคุญฺญตา** จิตตปาคุญญตา **โหติ** มีอยู่ **กตมา** เป็นไฉน.

สฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **ยา ปคุณตา** ความคล่องแคล่ว **ปคุณตฺตํ** กิริยาที่คล่องแคล่ว **ปคุณภาโว** ภาวะที่คล่องแคล่ว **วิญฺญาณกฺขนฺธสฺส** แห่งวิญญาณขันธ์, **อยํ** นี้ **จิตฺตปาคุญฺญตา โหติ** ย่อมมีชื่อว่าจิตตปาคุญญตา **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๕๐] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **กายุชุกตา** กายุชุกตา **โหติ** มีอยู่ **กตมา** เป็นไฉน.

สฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **ยา อุชุตา** ความตรงใด **อุชุกตา** คือกิริยาที่ตรง **อชิมฺหตา** ความไม่คด **อวงฺกตา** ความไม่โค้ง **อกุฏิลตา** ความไม่งอ **เวทนากฺขนฺธสฺส** แห่งเวทนาขันธ์ **สญฺญากฺขนฺธสฺส** แห่งสัญญาขันธ์ **สงฺขารกฺขนฺธสฺส** แห่งสังขารขันธ์, **อยํ** นี้ **กายุชุกตา โหติ** ย่อมมีชื่อว่ากายุชุกตา **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๕๑] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **จิตฺตุชุกตา** จิตตุชุกตา **โหติ** มีอยู่ **กตมา** เป็นไฉน.

สฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **ยา อุชุตา** ความตรงใด **อุชุกตา** คือกิริยาที่ตรง **อชิมฺหตา** ความไม่คด **อวงฺกตา** ความไม่โค้ง **อกุฏิลตา** ความไม่งอ **วิญฺญาณกฺขนฺธสฺส** แห่งวิญญาณขันธ์, **อยํ** นี้ **จิตฺตุชุกตา โหติ** ย่อมมีชื่อว่าจิตตุชุกตา **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๕๒] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **สติ** สติ **โหติ** มีอยู่ **กตมา** เป็นไฉน.

สฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **ยา สติ** สติใด **อนุสฺสติ** คือความระลึกได้ **ปฏิสฺสติ** ความหวนระลึก **สติ** ความระลึกได้ **สรณตา** ความระลึกถึง **ธารณตา** ความทรงจำ **อปิลาปนตา** ความไม่เลื่อนลอย **อสมฺมุสฺสนตา** ความไม่หลงลืม **สติ** สติ **สตินฺทฺริยํ** สตินทรีย์ **สติพลํ** สติพละ **สมฺมาสติ** สัมมาสติ, **อยํ** นี้ **สติ โหติ** ย่อมมีชื่อว่าสติ **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๕๓] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **สมฺปชญฺญํ** สัมปชัญญะ **โหติ** มีอยู่ **กตมํ** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **ยา ปญฺญา** ปัญญาใด **ปชานนา** คือกิริยาที่รู้ชัด **วิจโย** ความวิจัย **ปวิจโย** ความเลือกสรร **ธมฺมวิจโย** ความวิจัยธรรม **สลฺลกฺขณา** ความกำหนดหมาย **อุปลกฺขณา** ความเข้าไปกำหนด **ปจฺจุปลกฺขณา** ความเข้าไปกำหนดเฉพาะ **ปณฺฑิจฺจํ** ภาวะที่รู้ **โกสลฺลํ** ภาวะที่ฉลาด **เนปุญฺญํ** ภาวะที่รู้ละเอียด **เวภพฺยา** ความรู้อย่างแจ่มแจ้ง **จินฺตา** ความค้นคิด **อุปปริกฺขา** ความใคร่ครวญ **ภูรี** ปัญญาเหมือนแผ่นดิน **เมธา** ปัญญาเครื่องทำลายกิเลส **ปริณายิกา** ปัญญาเครื่องนำทาง **วิปสฺสนา** ความเห็นแจ้ง **สมฺปชญฺญํ** ความรู้ดี **ปโตโท** ปัญญาเหมือนปฏัก **ปญฺญา** ปัญญา **ปญฺญินฺทฺริยํ** ปัญญินทรีย์ **ปญฺญาพลํ** ปัญญาพละ **ปญฺญาสตฺถํ** ปัญญาเหมือนศัสตรา **ปญฺญาปาสาโท** ปัญญาเหมือนปราสาท **ปญฺญาอาโลโก** ความสว่างคือปัญญา **ปญฺญาโอภาโส** แสงสว่างคือปัญญา **ปญฺญาปชฺโชโต** ปัญญาเหมือนประทีป **ปญฺญารตนํ** ปัญญาเหมือนดวงแก้ว **อโมโห** ความไม่หลงงมงาย **ธมฺมวิจโย** ความเลือกเฟ้นธรรม **สมฺมาทิฏฺฐิ** สัมมาทิฏฐิ, **อยํ** นี้ **สมฺปชญฺญํ โหติ** ย่อมมีชื่อว่าสัมปชัญญะ **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๕๔] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **สมโถ** สมถะ **โหติ** มีอยู่ **กตโม** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **ยา จิติ** ความตั้งอยู่ใด **สณฺฐิติ** คือความดำรงอยู่ **อวฏฺฐิติ** ความตั้งมั่น **อวิสาหาโร** ความไม่ซัดส่าย **อวิกฺเขโป** ความไม่ฟุ้งซ่าน **จิตฺตสฺส** แห่งจิต **อวิสาหฏมานสตา** ความที่จิตไม่ซัดส่าย **สมโถ** สมถะ **สมาธินฺทฺริยํ** สมาธินทรีย์ **สมาธิพลํ** สมาธิพละ **สมฺมาสมาธิ** สัมมาสมาธิ, **อิทํ** นี้ **สมโถ โหติ** ย่อมมีชื่อว่าสมถะ **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๕๕] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **วิปสฺสนา** วิปัสสนา **โหติ** มีอยู่ **กตมา** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **ยา ปญฺญา** ปัญญาใด **ปชานนา** คือกิริยาที่รู้ชัด **วิจโย** ความวิจัย **ปวิจโย** ความเลือกสรร **ธมฺมวิจโย** ความวิจัยธรรม **สลฺลกฺขณา** ความกำหนดหมาย **อุปลกฺขณา** ความเข้าไปกำหนด **ปจฺจุปลกฺขณา** ความเข้าไปกำหนดเฉพาะ **ปณฺฑิจฺจํ** ภาวะที่รู้ **โกสลฺลํ** ภาวะที่ฉลาด **เนปุญฺญํ** ภาวะที่รู้ละเอียด **เวภพฺยา** ความรู้อย่างแจ่มแจ้ง **จินฺตา** ความค้นคิด **อุปปริกฺขา** ความใคร่ครวญ **ภูรี** ปัญญาเหมือนแผ่นดิน **เมธา** ปัญญาเครื่องทำลายกิเลส **ปริณายิกา** ปัญญาเครื่องนำทาง **วิปสฺสนา** ความเห็นแจ้ง **สมฺปชญฺญํ** ความรู้ดี **ปโตโท** ปัญญาเหมือนปฏัก **ปญฺญา** ปัญญา **ปญฺญินฺทฺริยํ** ปัญญินทรีย์ **ปญฺญาพลํ** ปัญญาพละ **ปญฺญาสตฺถํ** ปัญญาเหมือนศัสตรา **ปญฺญาปาสาโท** ปัญญาเหมือนปราสาท **ปญฺญาอาโลโก** ความสว่างคือปัญญา **ปญฺญาโอภาโส** แสงสว่างคือปัญญา **ปญฺญาปชฺโชโต** ปัญญาเหมือนประทีป **ปญฺญารตนํ** ปัญญาเหมือนดวงแก้ว **อโมโห** ความไม่หลงงมงาย **ธมฺมวิจโย** ความเลือกเฟ้นธรรม **สมฺมาทิฏฺฐิ** สัมมาทิฏฐิ, **อยํ** นี้ **วิปสฺสนา โหติ** ย่อมมีชื่อว่าวิปัสสนา **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๕๖] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **ปคฺคาโห** ปัคคาหะ **โหติ** มีอยู่ **กตโม** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **โย เจตสิโก วิริยารมฺโภ** การปรารภความเพียรอันมีในใจใด **นิกฺกโม** คือความขะมักเขม้น **ปรกฺกโม** ความบากบั่น **อุยฺยาโม** ความขวนขวาย **วายาโม** ความพยายาม **อุสฺสาโห** ความอุตสาหะ **อุสฺโสฬฺหี** ความทนทาน **ถาโม** ความเข้มแข็ง **ธิติ** ความหมั่น **อสิถิล-ปรกฺกมตา** ความมุ่งมั่นไม่ท้อถอย **อนิกฺขิตฺตฉนฺทตา** ความไม่ทอดทิ้งฉันทะ **อนิกฺขิตฺตธุรตา** ความไม่ทอดทิ้งธุระ **ธุรสมฺปคฺคาโห** ความเอาใจใส่ธุระ **วีริยํ** วิริยะ **วีริยินฺทฺริยํ** วิริยินทรีย์ **วีริยพลํ** วิริยพละ **สมฺมาวายาโม** สัมมาวายามะ, **อิทํ** นี้ **ปคฺคาโห โหติ** ย่อมมีชื่อว่าปัคคาหะ **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

[๕๗] **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **อวิกฺเขโป** อวิกเขปะ **โหติ** มีอยู่ **กตโม** เป็นไฉน.

ตสฺมึ สมเย ในสมัยนั้น **ยา ฐิติ** ความตั้งอยู่ใด **สณฺฐิติ** คือความดำรงอยู่ **อวฏฺฐิติ** ความตั้งมั่น **อวิสาหาโร** ความไม่ซัดส่าย **อวิกฺเขโป** ความไม่ฟุ้งซ่าน **จิตฺตสฺส** แห่งจิต **อวิสาหฏมานสตา** ความที่จิตไม่ซัดส่าย **สมโถ** สมถะ **สมาธินฺทฺริยํ** สมาธินทรีย์ **สมาธิพลํ** สมาธิพละ **สมฺมาสมาธิ** สัมมาสมาธิ, **อิทํ** นี้ **อวิกฺเขโป โหติ** ย่อมมีชื่อว่าอวิกเขปะ **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น.

วา ปน ก็หรือว่า **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **เย ธมฺมา** สภาวธรรมทั้งหลายเหล่าใด **อรูปิโน** อันไม่ใช่รูป **ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา** อันอาศัยกันและกันเกิดขึ้น **อญฺเญปิ** แม้เหล่าอื่น **อตฺถิ** มีอยู่, **อิเม ธมฺมา** สภาวธรรมทั้งหลายเหล่านี้ **กุสลา** ชื่อว่าเป็นกุศล.

ปทภาชนียํ บทภาชนีย์ **นิฏฺฐิตํ** จบแล้ว.
ปฐมภาณวาโร ปฐมภาณวาร **นิฏฺฐิโต** จบแล้ว.
